

Lilla
Stavningshandboken

Namn: Klass:

Av Mia Hallenbring och Skolplus AB

© Upphovsrätten till materialet tillhör Skolplus AB och respektive upphovsman. Materialet kan användas i den egna interna verksamheten under förutsättning att man har en licens för Skolplus. Se vår webbsida skolplus.se för mer info. Materialet får ej spridas vidare på till exempel internet.

Innehåll

Kom-ihåg-ramsor	2
Vokaler	3
Ng-ljudet	4
Tj-ljudet	5
J-ljudet	6-7
Sj-ljudet	8-9
Dubbelteckning	10-11
Stava med m och n	12
Ord som låter lika	13
E eller ä?	14-15
O eller å?	16-17
S- och x-ljuden	18
Svårstavade ord	19
Ordlista	20-23

Lilla stavningshandboken skrivs ut och häftas ihop till en praktisk handbok att ha nära till hands. Handboken finns i två varianter. Denna variant är för dig som inte vill skriva ut dubbelsidigt och vika, utan istället skriva ut och använda som ett vanligt ovikt A4-häfte.

Kom-ihåg-ramsor

gj

Stava gj lätt och fort:
gjuta, gjutit, gjorde, gjort.

dj

I djungelns djup ett djävulskt djur,
på den djärve pojken låg på lur!

hj

–Du är min hjälte, sa Hjärdis
från Hjo, när Hjalmar hjälpte
henne att laga hjulet på vagnen
med alla hjortron.

e

Det regnade helt enkelt
pengar på Bengt i England.

Vokaler

AOUÅ - skapar ljud så hårda så.
EIYÄÖ - skapar ljud så mjukt som snö.

lj

–Jag ljuger inte, sa jag ljudligt:
Den ljusa ljungen doftar ljuvligt i den
ljumma sommarkvällen!

stj

Det går bättre att stjåla en
stjälk än att stjälpa en stjärna
med stjärten.

skj

Jag skulle skjuta min hästskjuts
ur skjulet, men jag fastnade med
skjortan i hjulet.

ALLTID stavas alltid med två l.
ALDRIG stavas aldrig med två l.

Vokaler

Vokaler kallas de bokstäver där du bara hör ett ljud
när du rabblar alfabetet.

ABCDEF~~GHI~~J~~KLM~~NO~~PQR~~STUVWXYZÄÄÖ

Konsonanter kallas de andra bokstäverna där
du hör minst två ljud när du rabblar alfabetet.

Du behöver
minst en vokal
i alla ord!

Hårda och mjuka vokaler

Vokalerna brukar delas in i två grupper,
det är till hjälp när man stavar.

Hårda vokaler: a o u å

Vissa konsonanter får ett hårdare
uttal före vokalerna a o u å,
därför kallas de för hårda vokaler.

Mjuka vokaler: e i y ä ö

Vokalerna e i y ä ö kan ge ett
mjukare uttal till konsonanten
före, därför kallas de för mjuka
vokaler.

skata goda kula gåta

ge kista kyl skära göra

AOUÅ - skapar ljud så hårda så.
EIYÄÖ - skapar ljud så mjukt som snö.

Långa vokaler

Varje vokal kan uttalas på två
sätt. När vokalerna uttalas som
i alfabetet kallas de för **långa**,
som i orden:

sil

glas

mus

Korta vokaler

När vokalerna inte uttalas som
i alfabetet kallas vokalerna för
korta, som i orden:

sill

glass

ost

Ng-ljudet

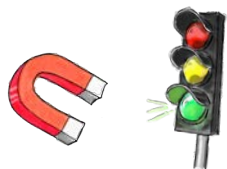
Huvudregel - stavas med ng, g eller n

Ng-ljudet stavas oftast med **ng**:

tidning kung

Ng-ljudet stavas med bara **g** före n:

magnet signal

Ng-ljudet stavas med bara **n** före k:

hink bänk

Undantag

Ord med **-ning** eller **-na**:

Stava som grundordet och lägg till ändelsen.

Du kan behöva ta bort en eller två bokstäver från grundordet så att det låter rätt.

ringa+ning = ringning

gunga+ning = gungning

tvungen+na = tvungna

fången+na = fångna

Tips!

Lyssna noga på orden. Hör du bara ng-ljudet eller hör du även ett k eller n efter? Då vet du hur du ska stava.

ring

vagn

anka

Tj-ljudet

”20-ljudet”

Huvudregel - stavas oftast med tj eller k

Tj-ljudet stavas oftast med **tj** före vokalerna a o u:

tjata tjock tjugo

Tj-ljudet stavas oftast med **k** före vokalerna e i y ä ö:

kedja kind kyss

känsla köra

K är den vanligaste stavningen av tj-ljudet.

Undantag

Det finns undantag till huvudregeln, till exempel:

Tjena! Tjeckien tje

tjäder tjäna tjänst

tjäle tjära tjöt

Några få ord stavas med **kj**:

Kjell kjol

I lånord stavas oftast tj-ljudet med **ch**:

charter chatta

check Chile

chili chips ketchup

En del ord uttalas på olika sätt i olika delar av Sverige. Hur uttalar du ordet kex? Med hårt k i början eller tj-ljud?

J-ljudet

Huvudregel - stavas oftast med j eller g

J-ljudet stavas oftast med j
före vokalerna a o u:

jag jorden juli

J-ljudet stavas oftast med g
före vokalerna e i y ä ö:

ge gick gymnastik
gärna Göteborg

Undantag

Stavning framför vokalen ä
följer inte alltid huvudregeln:

jägare jäst jätte

Det finns några stavningsknep.
Ord med **järn-**:

järn järnspik järnväg

Ord med **jäm-**:

jämföra jämlik
jämt Jämtland

J-ljudet stavas oftast med g
efter l och efter r:

alger galge helg älg
arg berg färg varg

Fler ord som inte följer huvudregeln:

tredje jetplan jeans
jeep glädje nöje
adjö miljö Jönsson

Tips! Stava som i släktordets
uppslagsform:

färg - färga (färja = en båt)
sälj - sälja (sälj = en växt)

Stavning med gj, dj, hj och lj

Förr uttalade man en del ord på ett annat
sätt och stavningen lever ännu kvar.

Ramsor är ett bra knep för att lära sig
några av de vanligaste orden som inte
följer de vanliga stavningsreglerna.

gj

gjuta gjutit
gjorde gjort

Stava gj lätt och fort:
gjuta, gjutit, gjorde, gjort.

dj

djungel djup djävul
djur djärv

I djungelns djup
ett djävulskt djur,
på den djärve pojken
låg på lur!

lj

ljuga ljudlig ljus
ljung ljuvlig ljum

–Jag ljuger inte, sa jag ljudligt.
Den ljusa ljungen doftar
ljuvligt i den ljumma
sommarkvällen!

hj

hjälte Hjördis Hjalmar
hjul hjälpa hjortron

–Du är min hjälte, sa
Hjördis från Hjo, när
Hjalmar hjälpte henne att
laga hjulet på vagnen med
alla hjortron.

Huvudregel - stavas oftast med sj eller sk

Huvudregeln är att stava med **sj** före vokalerna a o u å:

sjal sjok sjuk sjäpig

Före vokalerna e i y ä ö stavas sj-ljudet med **sk**:

sked skinka skylt
skärm skön

Undantag

Det finns undantag till huvudregeln...

före a:

människa

före ä:

själ
själv
sjätte

före ö:

sjö
sjöd (sjuda)
sjöng (sjunga)
sjönk (sjunka)

Tips!

Sj-ljudet stavas alltid
-ti efter bokstaven k.

lektion aktion subtraktion

Det finns verkligen
många olika sätt att
stava sj-ljudet!

Fler sätt att stava sj-ljudet

I lånard finns ingen generell regel för sj-ljudet.

I början av ord kan det stavas med:

g giraff generad
j journalist jour
ch chef choklad
sh shoppa shorts
sch schampo schema

I slutet av ord kan det stavas med:

ti station addition
si division pension
ssi passion diskussion
-sch dusch fräsch
-ge garage bandage

Vissa ord stavas med **skj** eller **stj**.
Kom ihåg vilka genom att lära dig ramsorna.

SKJ

skjuta skjuts
skjul skjorta

Jag skulle skjuta min hästskjuts
ur skjulet, men jag fastnade med
skjortan i hjulet.

STJ

stjälk stjåla stjalpa
stjärt stjärna

Det går bättre att stjåla en
stjälk än att stjalpa en stjärna
med stjärten.

Dubbelteckning

Det är viktigt att lyssna efter betoningen i orden när man stavar.

Betoning

I svenska ord betonas ordets första vokal:

huset pennan lampan

I lånord betonas ofta ordets andra eller tredje vokal istället:

korall bukett gitarr

Huvudregel

Regeln för dubbelteckning lyder:

Efter kort betonad vokal följer minst två konsonanter (lika eller olika).

En konsonant

När den betonade vokalen är lång (uttalas som i alfabetet) skriver du EN konsonant efter.

fyr mus
båtar bilar

Två lika konsonanter

Om det hörs ETT konsonantljud efter kort betonad vokal kommer det ofta TVÅ likadana konsonanter efter vokalen. Det kallas för att **dubbelteckna**.

sill boll
bullen råttan

Två olika konsonanter

Om du hör TVÅ olika konsonantljud efter den korta betonade vokalen behöver du inte dubbelteckna.

hals sylt
mjölk hästen

Undantag

Vissa ord dubbeltecknas trots att det är två olika konsonantljud efter kort betonad vokal.

Släktord

Ord som är släkt med varandra stavas ofta likadant. Gå efter uppslagsformens stavning när du böjer ordet (gäller inte vid m/n).

kall - kallt
bygga - byggnad
gaffel - gafflar

L, n och r

Före konsonanterna l, n och r ska konsonanter oftast dubbeltecknas (utom m).

uggla
vittna
siffr

J

I vissa ord dubbeltecknas konsonanterna före j:

nyttja
gyttja
utnyttja

Släktord stavas efter grundordets stavning, även om betoningen ändras:

galopp - galoppa
intresse - intressant

ALLTID stavas alltid med två l.
ALDRIG stavas aldrig med två l.

Kom ihåg!

Du kan dubbelteckna alla konsonanter utom k, då skriver du istället ck.

jacka kock

Stava med m och n

Alla ord som är släkt med **ramm, damm** eller **lamm** dubbeltecknas alltid!

Dubbelteckning av m-ljudet

M dubbeltecknas inte ...

i slutet av ord:

dum hem
kam vem
äppelblom

före annan konsonant:
(Även om ordet dubbeltecknas i uppslagsformen.)

välkomna (välkommen)
somras (sommar)
himlen (himmel)

efter do- eller dö-
samt i ord släkt
med Rom:

dom domare
döma romare
romersk

Dubbelteckning av n-ljudet

N dubbeltecknas inte ...

före d eller t:
(Även om ordet dubbeltecknas i uppslagsformen.)

känt kände (känna)
brände bränt (bränna)
noggrant (noggrann)
sant (sann) vinter rund

i slutet av flera korta
vanliga ord:

in min din kan
han hon men man
vän än mun igen

Ord som låter lika

Ord som låter lika men stavas olika kallas för **homofona** ord.

Isen har smält.

Bomben har smält.

Huvudregel

När ord låter lika, men har olika betydelse, stavas de efter uppslagsformens stavning:

släckt (att släcka)

släkt (en släkting)

tryckt (att trycka)

tryggt (den är så trygg)

fält (ett sädesfält)

fällt (att fälla)

gått (att gå)

gott (den är så god)

Uppslagsform

Uppslagsformen av ett ord får du lätt fram om du tänker att du sätter in:

Uppslagsform kallas också grundform

en/ett ...
före **substantiv**:

en boll

ett träd

ett fält

att ...
före **verb**:

att hoppa

att leka

att fälla

den är så ...
före **adjektiv**:

den är så stor

den är så söt

den är så god

E eller ä?

Det finns inte någon heltäckande regel för e/ä-ljuden, men några riktlinjer och knep kommer här.

Det vanligaste misstaget är att man skriver **e** när det ska vara **ä**, inte tvärtom. Ett tips är att träna extra på när du ska skriva ä vid kort ä-ljud.

Stava med ä

Stava med ä vid ...

långt ä-ljud
(som i alfabetet):

här
ärlig
bär

kort ä-ljud där
uppslagsformen
innehåller a eller å:

hand - händer
bra - bättre - bäst
dålig - sämre - sämst

vissa ord som
tillhör människan:

läsa lära
hjärta tänka

Stava med ä även vid ...

ord som börjar med **vän-**: vänlig vänskap vänster

ord som börjar med **jäm-**: jämlik jämt jämföra

ord som innehåller **än**: förrän äntligen ändå

ord med **ng-ljud**: säng bänk tänka
Undantag: regn pengar

många ord som låter **-äll**: smäll snäll sällskap
Undantag: lånord

E och ä uttalas olika i olika dialekter, så det kan vara svårt att lyssna sig till stavningen.

Stava med e

Stava med e vid ...

kort ä-ljud
där uppslagsformen
innehåller e eller i:

bita - bett
se - sett
mer - mest

kort ä-ljud före j:

mejeri tejp
strejk mejsel
Undantag: väja
säja (säga)

grundtal och ord som
hör ihop med antal:

ett femtonde
trettio ensam
enda
Undantag: sjätte

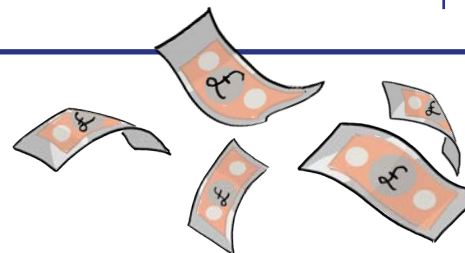
Värk eller verk?

Verk som "gör ont" stavas med ä:

tandvärk träningsvärk
värktablett magvärk

Övriga "verkord" stavas med e:

reningsverk verkligen
verkstad hantverk

Kom ihåg-ramsa:
Det regnade helt
enkelt pengar på
Bengt i England.

O eller å?

Det kan ibland vara svårt att höra om ord stavas med o eller å. Här finns ingen huvudregel, utan bara riktlinjer att lära sig.

Stava med å

Stava med å ...

oftast vid långt å-ljud:

sår fågel
måne
åka

undantagsvis vid kort
å-ljud:

åtta bråttom
måste måndag
ålder påsk

vid släktord:

blå - blått
grå - grått
gå - gått

Svenska ord som låter **-ång** stavas oftast med **å**:

krångel lång
gång ångra
trång sång

12 vanliga ord att träna på för att kunna skilja på ord med långt och kort å-ljud:

bål - boll

kåk - kock

kråka - krocka

såpa - soppa

0

nål - noll

gråta - grotta

Stava med o

Stava med o ...

oftast vid kort
å-ljud:

klocka lott
sommar loppa

undantagsvis vid långt
å-ljud:

moln son
kola ordning

med **o** före v:

lova sova
ovan ovanför

Lånord

Det är bra att veta om ett ord är ett lånord från något annat språk - då vet man att de *inte* stavas med å, ä eller ö.

katalog kontroll
porslin normal
telefon

Lånord som slutar på **-ong** stavas med **o**:

balkong kalsong
kartong salong

S- och x-ljuden

Huvudregel s-ljudet

S-ljudet stavas oftast med **s**:

sommar

salt

sol

Före vokalerna e i y stavas s-ljudet ibland med **c**:

centimeter

citron

cykel

X-ljudet uttalas som när du lockar på katten: ks, ks, ks...

X-ljudet

X-ljudet stavas med **x** då du hör x-ljudet i uppslagsformen av ordet:

sax läxa

byxa exakt

extra exempel

Vid böjningar och sammansatta ord med k eller g behåller man grundstavningen:

slagsmål högst

kökslåda liksom

tacksam också

Lånord med s-ljud

Det finns ingen regel för lånord med s-ljud.

Här är några vanliga lånord:

procent bacill

disciplin scen

zebra zoo

pizza jazz

psykolog patient

Svårstavade ord

Här är 24 vanliga ord med luriga stavningar att träna på:

abborre

adress

anledning

annons

arrangera

augusti

avundsjuk

batteri

berättelse

egentligen

förresten

intelligens

irritera

korridor

meddelande

medicin

noggrann

parallell

precis

spännande

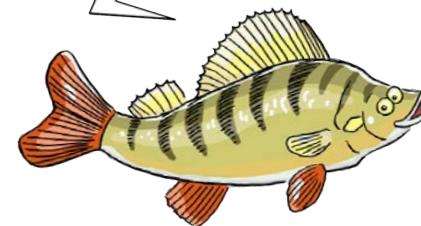
Sverige

särskilt

välkomna

åtminstone

Det är många ben i abborre.

Ordlista

Här hittar du fler av våra vanligaste ord som kan vara knepiga att stava.

Ng-ljudet

ankare
bank
begagnad
blinkning
bänk
dygn
fångna
gång
hink
hungrig
hälsning
ingenting
klänning
kung
lugn
långsam
lögn
magnet
mening
munk
punkt
regn
signal
styggn
stängning
säng
tanke
tankning
tidning

tvungna
tyngdlyftning
vagn
ängel
övning

Tj-ljudet

chatta
chili
chips
förtjusande
kedja
ketchup
kind
kiosk
kjol
kylskåp
kyrka
kyss
kände
känsla
kärlek
kök
köpa
köra
tjafsa
tjata
tjej
tjock
tjugo
tjura

tjusig
tjuta
tjuv
tjäna
tjära
tjöt

J-ljudet

adjö
arg
djungel
djup
djur
djärv
djävul
galge
ge
genom
geting
gick
gilla
gjorde
gjuta
glädje
gymnastik
gärna
göra
helg
hjul
hjäl
hjälpa

hjärte
hjärta
ihjäl
jeans
jorden
jägare
jämföra
jämlig
jämn
jämt
järn
ljud
ljuga
ljum
ljung
ljus
miljö
nöje
varg
älg

Sj-ljudet

addition
bagage
bandage
chans
charmig
chef
chock
choklad
diskussion

division
dusch
garage
generad
giraff
jasmin
journalist
koncentration
lektion
lunch
match
motion
multiplikation
människa
passion
pension
schampo
schema
shoppa
shorts
show
situation
sju
sjuksköterska
själv
sjätte
sjö
sjöng
sjönk
skinka
skjorta
skjul
skjuta
skjuts

skylt
skärm
skön
station
stjäl
stjälk
stjälpa
stjärna
stjärt
subtraktion
tusch

Dubbelteckning

abborre
affär
aldrig
alltid
bukett
bygga
byggnad
docka
drömma
fick
finns
flicka
gaffel
gafflar
gamla
gammal
gitarr
gyttja
häst
intresse
jacka

kall
kallt
klocka
lampa
mycket
nyttja
parallell
penna
siffra
terrass
uggla
visste
äpple
öppna

M- och n-ljuden

brände
bränt
damm
din
domare
domherre
drömde
döma
dömde
fram
glömde
hem
himlen
himmel
hänt
igen
jämlig
jämnt

jämt
kam
kan
kunde
känna
känt
lamm
min
noggrant
romare
rund
sann
sant
sommar
somras
vem
vinter
välkommen
välkomna
vän
äppelblom

E eller ä

berg
berättelse
bestämde
bästa
bättre
endast
ensam
femton
fest

Ordlista

hantverk
hellre
helst
hette
hälften
hälsa
händer
häst
jätte
kanske
karamell
kväll
längre
lära
läsa
magvärk
mellan
mest
nästan
pengar
rädd
rätt
skägg
snäll
säga
sällskap
sämst
tabell
tejp
terräng
tretton
träningsvärk
täkt

tänder
tänka
verkligt
verkstad
väsentlig
väska
äldre
äventyr

O eller å

balkong
ballong
borg
borste
gång
honom
honung
kalsong
kartong
katalog
kola
korv
krocka
krångel
lov
lång
moln
måndag
många
måste
noll
normal
ofta
ordentlig

ordna
ovanför
porslin
råtta
son
soppa
sova
telefon
torg
ålder
ångra
åska
åttonde

S- och x-ljuden

byxor
centimeter
centrum
citron
cykel
disciplin
exakt
exempel
högst
jazz
kex
komplicerad
kökslåda
liksom
läxa
olycksdag
patient
pizza
procent

psalm
psykolog
scen
slagsmål
strax
succé
tacksam
taxi
zebra
zoo

Svårstavade ord

absolut
acceptera
adress
anledning
annons
arrangera
augusti
avundsjuk
bibliotek
bråttom
diskutera
doktor
egentligen
Europa
faktiskt
förresten

förrän
hade
hans
högt
irritera
konsert
korridor
ledsen
meddelande
medicin
också
penicillin
plötsligt
precis
restaurang
skridskor
snabbt
spännande
Sverige
särskilt
tyvärr
åtminstone
äntligen
överens

Ord som låter lika

Ord som låter lika, men stavas olika. Inom parentes finner du förklaringar och exempel.

blott	(bara)	hjul	(cykelhjul)
blått	(en färg)	jul	(God jul!)
bygd	(ett område)	kol	(grillkol)
byggd	(byggd av trä)	kål	(salladskål)
egg	(knivsegg)	ryckte	(ryckte i något)
ägg	(fågelägg)	rykte	(sprida ett rykte)
elva	(siffran elva)	själ	(människosjäl)
älva	(sagoväsen)	skäl	(orsak)
enda	(den enda)	skyllt	(skyllt på någon)
ända	(stjärt)	skylt	(vägskylt)
fällt	(fällt ett träd)	smält	(isen har smält)
fält	(sådesfält)	smällt	(bomben har smällt)
färga	(färga rött)	streck	(dra ett streck)
färja	(båt)	sträck	(i en följd/sträcka på sig)
gjord	(gjord av lera)	stängt	(affären har stängt)
jord	(blomjord/jordklot)	stänkt	(har stänkt färg)
gjort	(gjort något)	tryckt	(boken är tryckt)
hjord	(ett djur)	tryggt	(ett tryggt hem)
gott	(smakar gott)	vecka	(7 dagar)
gått	(gått till skolan)	väcka	(väcka någon som sover)
gärna	(vill gärna leka)	verk	(hantverk, uppslagsverk)
hjärna	(i huvudet)	värk	(gör ont)
gäst	(bjuda en gäst)		
jäst	(till deg)		

